

Hrubínovy básnické překlady z francouzštiny

Tereza Králová

2022

Již v záhlaví svého posudku musím konstatovat, že studentka si zvolila velice komplexní a zároveň interpretačně obtížné téma a že se tohoto vážného úkolu zhostila – na úrovni bakalářské práce – velice uspokojivě. Proto, navzdory následujícím dosti obsáhlým komentářům a návrhům k diskuzi, již nyní předesílám, že práci hodnotím pozitivně.

Autorka si dokázala své téma logicky rozčlenit a systematicky postupuje od jednoho klíčového bodu k dalšímu představujíc čtenáři Hrubínovo životní, básnické a posléze překladatelské zázemí. Práce následně pokračuje pokusem o analýzu ukázek z překladů několika francouzských básníků 19. a 20. století. Celkově je tedy práce uspořádaná, konzistentní a nad obvyklé bakalářské práce vystupuje především nadhledem, s nímž autorka dokáže předkládat své téma a také (až na občasné drobnosti! viz níže) velice kultivovaným jazykem.

Přesto – a možná právě proto – bych se v posudku chtěl zaměřit na upozornění na několik metodologických, formulačních, versologických a také čistě jazykových zaváhání, které práci brání (alespoň z mého pohledu), aby byla prohlášena za bez výhrady vynikající. Svá upozornění budu formulovat jako otázky či výzvy k úvaze a byl bych rád, aby se při obhajobě práce autorka pokusila předejít svému pohledu na zmíněné výzvy a eventuelně precizně zodpovědět konkrétní otázky.

Především, nejsem specialistou na Hrubínovy francouzské překlady, jsem v textu nenašel (pokud jsem se přehléd, tak se omlouvám) jasné vymezení toho, co Hrubín ze svých fr. překladů vydal časopisecky (vydal-li něco?) a co vyšlo knižně. Autorka na toto implicitně naráží již v anotaci práce („V poslední části se nachází seznam veškeré [!] Hrubínem přeložené francouzské poezie, který se zaměřuje pouze na knižní vydání“, nestránkováno) a přesněji to formuluje na s. 1: „V závěrečné části se nachází seznam s veškerými [!] Hrubínovými básnickými překlady z francouzštiny, které byly publikovány v knižních vydáních“, avšak nevysvětluje, zda existují i časopisecké či pouze rukopisně dochované (?) překlady a jaký je jejich vztah k oněm knižně vydaným. (Např. zda byly přetištěny znovu beze změny, zda byly upravovány atd.) Tato otázka, podle mého názoru, není banalitou vzhledem k zadání práce, které

slibuje pojednat o Hrubínových básnických překladech z francouzštiny, což stojí v samotném názvu práce a je to ještě umocněno 2x se opakujícím ujištěním z citovaných pasáží, že jde o překlady „veškeré“. A srovnáme k tomu též na s. 46 sedmou kapitolu s názvem: „Seznam Hrubínovy přeložené poezie z francouzštiny“ (hodilo by se dodat: knižně vydané?). Problémem je tedy vymezení studovaného materiálu, což je v podobných analytických pracích základní otázkou. Ptám se tedy autorky, jak by tento problém vyřešila?

Dále bych zmínil autorčin příslib, že se pokusí „vysvětlit, proč byl Hrubín okouzlen právě těmito francouzskými básníky a zda mezi nimi nejsou nějaké společné znaky, pro které si je Hrubín vybral k překladu“ (s. 1). (Příslib se již dříve objevuje, opět poněkud méně odborně formulován, také v úvodní české Anotaci: „V závěru se práce pokouší vyjasnit, proč se Hrubín zabýval právě těmito autory a zda mezi nimi neexistuje nějaký společný znak“.) Tento záměr se zdá být logickou součástí zvoleného tématu a zcela správně je tedy nastolen jako jedna z hlavních otázek celé práce. Bohužel mám pocit, že v hlavním textu práce se řešení této otázky příliš neobjevuje a je znovu evokována až v Závěru práce, kde jí jsou – tedy bez jakékoli předchozí detailnější analýzy – věnovány dva krátké odstavce (s. 47). V nich se autorka poctivě snaží navrhnout vysvětlení, avšak v pouhých dvou odstavcích to uspokojivým způsobem přirozeně nelze učinit. Opět se tedy táži, jak by autorka tento nedostatek napравиła?

Třetím rušivým místem je kapitola věnovaná literárním kritikám Hrubínových překladů (s. 16-17), v níž, na rozdíl od ostatních kapitol, autorka pouze snáší jednotlivé citace, aniž by je jakkoli komentovala. Nevím, jak toto zaváhání vzniklo, možná přehlédnutím, možná časovou tísň při dokončování práce. Každopádně vzhledem k jinak konzistentnímu toku argumentace zbylé části práce je to dosti rušivé.

A za hlavní otázku tohoto posudku, naprosto klíčovou (!) pro zvolené téma, bych považoval reflexi nad aktuálními versologickými koncepty a terminologií, a to jak ve francouzské tak především české tradici (doporučuji např. publikaci *Úvod do teorie verše*, Praha, Akropolis, 2013 společně s jejím doplňkem v podobě online Cvičebnice <http://versologie.cz/v2/tool_cvicebnice>). České proto, že hlavním tématem práce jsou „české básnické překlady“ nikoli francouzská poezie samotná. A předesílám, že francouzská a česká básnická metrika a versologická tradice se (bohužel) liší. Těmito slovy mířím k neustále se opakujícím autorčiným konstatováním v podstatě při každé analýze citovaných básnických ukázek (logicky, vyjma básní psaných volným veršem) tohoto typu (dovolím si několikanásobnou citaci):

„Děje se to v závislosti na koncovém rýmu v originálním znění, který je buď ženského, nebo mužského rodu [!]. Vždy když verš končí na slovo [!] rodu [!] ženského, se v českém překladu objeví jedna slabika navíc [!]“ (s. 21).

„V českém překladu se opět děje to, co v předchozí básni „Albatros“. Jde o pravidelné střídání

třináctislabičného ženského verše s dvanáctislabičným mužským veršem. Rovněž se zde vyskytují přesahy“ (s. 22).

„Opět se tu děje to, co v předešlých básních. Objevuje se tu vždy jedna slabika navíc, která se přidává v momentě, kdy ve francouzském originále končí verš na slovo v ženském rodě“ (s. 29).

„V tomto případě nám vzniklo pravidelné střídání dvanáctislabičného mužského verše a třináctislabičného ženského verše“ (s. 31).

„V českém překladu se opět střídá dvanáctislabičný mužský verš a třináctislabičný ženský verš, jako tomu bylo ve většině případů v již zmíněných básních“ (s. 45).

Moje otázka tedy zní: lze metriku básnické tradice jednoho jazyka (a kulturního okruhu) popisovat koncepty a terminologií básnické tradice jiného jazyka (a kulturního okruhu)? A je-li tedy tradice versologického popisování francouzské poezie odlišná od české, v čem se liší? A jak by tedy autorka za použití české versologické terminologie vyjádřila to, co vyjadřuje slovy „ženský verš / mužský verš“ či dokonce „slovo/rým mužského/ženského rodu“? A proč se jí tedy zdá být v Hrubínových překladech „ženský verš“ 13ti slabičný a „mužský verš“ 12ti slabičný. Opět se domnívám, že nejde o hnidopišství. Práce je zaměřena na analýzu českých překladů z francouzštiny, tedy na jejich srovnávání, a tudíž vyžaduje precizní orientaci ve formalitách básnické tradice obou jazyků (a kulturních okruhů).

V analýze překladů jsem ještě našel dvě drobnosti. Na s. 26 autorka v souvislosti se zvukomalebně emblematickou básní píše: „Jedná se například o první tři verše „Les sanglots longs des violons de l'automne“. Zaměřit se můžeme i na výraznou zvukovou stránku básně. Zde se jedná o často se opakující hlásku „l“. (Neopakuje se v těchto verších ještě jiná zvuková konstanta?) A na s. 28 autorka patrně přehlédla 5 veršů ve třetí sloce citované básně a konstatuje: „Co se týče originálu, báseň je složena ze tří slok, vždy ve čtyřverší“ (5. veršem 3. sloky je onen opakující se refrén. Jedná se v rámci tradice rondelu o anomálii?).

Vzhledem k tématu práce a jejím úkolům považuji za podobně zásadní také jistou nekonzistenci v závěrečném bibliografickém soupisu Hrubínových překladů (tedy kap. 7), který je jistě důležitým výstupem celé práce.

Pokud nechám stranou již v úvodu komentovanou otázku knižní překlady / jiné překlady, považuji za matoucí a nesystematické řazení vydaných překladů jednotlivých autorů. Např. u Baudelaira jsou zaznamenána vydání v tomto pořadí roku vydání: 2001, 1986, 2003. A podobně u Mallarmého a Rimbauda. Proč? Chápu, že někdy je problematické zařadit reedice překladů, např. Baudelaire první vydání 1966, druhé vydání 2001. Ale i to lze nějak systematicky řešit a vysvětlit to v úvodu, což se zde nestalo: „První část je řazena podle abecedy [dodal bych: podle příjmení] francouzských autorů. Po jméně následuje název díla, nakladatel, rok vydání, případně vydání další. U výborů, na kterých se podílelo více překladatelů, jsou všichni z nich vyjmenováni“ (s. 46).

Nakonec jen zmíním několik formulačních zaškrtnutí, které také v drobnohledu

ruší dojem práce (a předkládám tak jakýsi seznam k budoucímu opravení textu): s. 11 „Nietzschovo Zarathustru“, s. 43 „po vysokoškolském studiu se stal učitelem“. Ale také neodborné formulace typu: s. 36 „Obecně ale můžeme říci, že Hrubínův překlad je jako obvykle velice přesný“ (v čem přesný? věrný originálu? doslovný? přirozený v souladu s českou básnickou tradicí?), s. 31 „Hrubín si s touto těžkou básní velice dobře poradil“ (komplikovanou básní? obtížně přeložitelnou? a jak si „poradil“? vyřešil překladatelsky problematická místa?).

Závěrem bych chtěl jen obecně nastolit obtížnou a patrně neřešitelnou otázku ohledně metodologie především analytické části práce: lze rozbořem jediné básně reprezentovat či vůbec jen představit překladatelskou metodu, kterou užívá při překladech konkrétního autora? Jaký by měl být vědecky obhajitelný výběr analyzovaného korpusu?

Omlouvám se tedy za přespříliš detailní obsah posudku, ale považoval jsem za užitečné – vzhledem k jinak velmi solidní úrovni práce – upozornit autorku na tato problematická místa. Někdy jde jen o chvilková přehlédnutí či formulační přešlapy, ale některá z nich jsou, podle mého názoru, zásadní a je třeba, aby si jich byla autorka vědoma. Navzdory posledně řečenému však konstatuji, že předložený autorčin text splňuje požadavky kladené na akademické práce, doporučuji ho k obhajobě a navrhuji práci ohodnotit známkou **v ý b o r n ě**.

V Českých Budějovicích, 11. 1. 2023

PhDr. Josef Prokop, Ph.D.